

[PLAFÓ 1]

OBRIR PORT ES, AIXECAR TELONS. EL QUÈ, QUI, COM DE L'ACCESSIBILITAT A LES ARTS ESCÈNIQUES

ACCESSIBILITAT PER A TOTHOM

Accessibilitat és **garantir una participació plena** en la societat a tothom, perquè per aconseguir la igualtat d'oportunitats i l'autonomia personal, tothom ha de poder interactuar amb el seu entorn. Això queda establert a la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat aprovada a l'Organització de les Nacions Unides el 2006, que reconeix que tothom ha de gaudir, sense distinció, dels drets recollits a la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 i al Pacte Internacional dels Drets Civils i Polítics de 1976.

Tanmateix, **no tothom es relaciona amb l'entorn de la mateixa manera**: com sentim, ens movem, rebem estímuls i els entenem tindrà un efecte profund a l'hora d'experimentar i gaudir de totes les creacions artístiques, també aquelles que s'esdevinguin sobre l'escenari. El teatre, la dansa, l'òpera, i totes les formes d'arts escèniques són continguts culturals que necessiten l'accessibilitat per poder arribar a tot el públic.

Aquesta exposició fa un recorregut pels **serveis i dispositius d'accessibilitat més coneguts** en les arts escèniques per respondre a les necessitats de les persones amb discapacitats sensorials, intel·lectuals i físiques. Igualment, s'hi presenten altres tipus d'accessibilitat i noves propostes de creació d'arts escèniques accessibles i de la mà d'artistes amb discapacitat.

[PLAFÓ 2]

[Peu d'imatge] “Només és teatre si és per tothom” és el lema del Festival Simbiòtic, que ha celebrat cinc edicions d'arts escèniques accessibles a Barcelona. La iniciativa, de l'associació sense ànim de lucre We Act, promou arts escèniques lliures de barreres per fomentar la participació de col·lectius amb discapacitat a la vida artística i cultural de la ciutat. En la imatge, una funció accessible de *La meva violència*, espectacle produït per H.I.I.I.T. i Tantarantana.

Fotografia gentilesa de We Act.

[PLAFÓ 3]

DE QUÈ PARLEM QUAN PARLEM D'ACCESSIBILITAT?

La nostra societat és molt diversa. Per això **cal entendre l'accessibilitat de forma àmplia i completa**, pensant en totes les necessitats que pot tenir qualsevol persona per accedir, desenvolupar-se i gaudir de la societat i la cultura. Per exemple, pel que fa a les persones amb discapacitats sensorials o físiques, existeixen serveis com la subtitulació o l'audiodescripció, i dispositius com el bucle magnètic o les rampes.

A més, l'accessibilitat inclou també un llarg llistat d'altres **eines i mecanismes que satisfan les necessitats de persones ben diferents**: persones nouvingudes, en situació de vulnerabilitat, amb desconexió de l'idioma vehicular, o persones que requereixin adaptacions especials per qualsevol altre motiu.

En definitiva, parlem de l'accessibilitat com una **eina indispensable per a tothom**.

[Peu d'imatge 1] La funció accessible d'*Els Miserables*, de Miquel Mas Fiol, va començar fora del teatre amb la reivindicació, per part d'actors, intèrprets i membres de l'equip, de més mesures d'accessibilitat, entre altres reclamacions històriques de les arts escèniques.

Fotografia d'Alexandra García Delgado, gentilesa del Tantarantana.

[Peu d'imatge 2] La possibilitat d'apropar-nos a la cultura amb tots els sentits és essencial per promoure l'accés de totes les persones. Visita guiada amb audiodescripció i elements tàctils al Pavelló Mies van der Rohe.

Fotografia gentilesa de Carme Guillamon.

[Peu d'imatge 3] Persones en situació de vulnerabilitat van al teatre a través del projecte Apropa Cultura.

Fotografia gentilesa d'Apropa Cultura.

[PLAFÓ 4]

LA LEGISLACIÓ DE L'ACCESSIBILITAT

Amb la Declaració Universal dels Drets Humans de 1948 es va començar a cristal·litzar la voluntat d'establir una **protecció universal de les llibertats bàsiques de les persones**. Tanmateix, no es reconeixen de forma específica els principis que garanteixen l'exercici dels **drets de les persones amb discapacitat** fins a l'aprovació de la Convenció sobre els Drets de les Persones amb Discapacitat (CDPD) el 2006.

La Llei Europea d'Accessibilitat (*European Accessibility Act*) es va aprovar el 2019. És una directiva que regula diversos àmbits del mercat únic per tal d'harmonitzar els requisits d'accessibilitat de productes i serveis al llarg dels estats membres.

L'Estat Espanyol va aprovar **la primera llei en qüestió de discapacitat el 1982**: la Llei d'Integració Social dels Minusvàlids. Actualment, continua vigent la Llei General dels Drets de les Persones amb Discapacitat i la seva Inclusió Social del 2013, que actualitza la llei anterior segons la CDPD, encoratjant la participació social i consolidant mesures contra la discriminació. Catalunya presenta la primera llei sobre accessibilitat el 1991. Avui, la Llei d'Accessibilitat de 2014 ha conduït a l'entrada en vigor del posterior Codi d'Accessibilitat de Catalunya de 2023, que determina les condicions i requisits d'accessibilitat necessaris per garantir l'autonomia i la igualtat d'oportunitats per a les persones amb discapacitat. Entre altres, el Codi recull la **necessitat d'establir un Pla d'accessibilitat específic per a les arts escèniques**.

[PLAFÓ 5]

L'ACCESSIBILITAT I LA DISCAPACITAT

La manera d'entendre la discapacitat s'ha **vinculat tradicionalment a la medicina i l'educació especial**. Sota aquesta mirada, les circumstàncies que ocasionen la discapacitat depenen només de criteris mèdics relacionats amb la funcionalitat del cos, adoptant un enfocament rehabilitador, que entén la discapacitat com a **falta o patologia que ha de ser curada**.

A partir dels anys 80 i 90 del segle XX, gràcies a l'activisme dels diferents col·lectius de persones amb discapacitat, hi ha hagut una evolució en la forma de **concebre la discapacitat des del model social**. Aquest té en compte com s'organitza la societat i de quina manera es produeixen els mecanismes d'exclusió, de manera que la discapacitat es defineix per la complexa relació entre factors socials, culturals, polítics i econòmics que determinen les barreres imposades a aquestes persones. Aquests nous debats incorporen **una mirada cada vegada més diversa i interseccional**, donant pas a noves corrents com són els estudis feministes de la discapacitat o les perspectives des de la teoria *queer*, d'on sorgeix la teoria *crip* (de l'anglès *cripple*, tolit o impedit).

Aquestes perspectives són necessàries per aconseguir una societat més justa, per entendre les diferents maneres com les persones es relacionen i interactuen amb l'entorn, i per garantir l'accés i la participació a tothom. A més, aquesta mirada permet la reflexió crítica sobre com les persones amb discapacitat **han estat tractades històricament, representades a les pantalles, en l'art i la literatura, o de quins drets i llibertats han pogut gaudir**.

[Peu d'imatge 1] Des de 2020, l'editorial independent Kaótica Libros ha traduït i publicat alguns dels textos de referència del moviment *disca*, com per exemple: *Teoría crip*, de Robert McRuer, traducció de Javier Sáez del Álamo; *El cuerpo deseado*, d'Andrea García-Santesmases; o *Pedagogía crip*, d'Asun Pié Balaguer. En català, encara hi ha poca bibliografia en relació amb l'anticapacitisme i les històries des de la discapacitat.

[Peu d'imatge 2] Funció accessible d'*Hermafrodites a cavall o la rebel·lió del desig*, de Laura Vila Kremer, Raquel Loscos i Víctor Ramírez Tur, que reflexiona sobre els cossos i les experiències intersexuals en primera persona.

Fotografia gentilesa del Tantarantana.

[Peu d'imatge 3] Escena d'*Órdago a la grande*, peça de creació col·lectiva, produïda per We Act i interpretada per Ainhoa García, Èlia Farrero, Anna Morancho, Edgar Murillo, Padi Padilla i Xavier Teixidó.

Fotografia gentilesa de We Act.

[PLAFÓ 6]

ORGULL DISCA O DE LA DISCAPACITAT

L'orgull *disca* o orgull de la discapacitat se celebra durant el mes de juliol. Es va iniciar als Estats Units per commemorar l'aprovació de la Llei de persones amb discapacitat (*Americans with Disabilities Act*) el 1990.

L'orgull de la discapacitat comprèn i celebra la història del **moviment dels drets de les persones amb discapacitat com a part essencial de la societat**. Així, hi ha una ruptura amb la idea tradicional de discapacitat com a condició vergonyosa, que sovint s'ocultava als espais públics.

Les persones amb discapacitat reclamen que les respectin **sense qüestionar la seva existència o la seva manera de fer les coses**. Reivindiquen la seva identitat i exigeixen més accessibilitat a la societat, on es troben amb tota mena de traves per poder desenvolupar-se de manera digna.

[Peu d'imatge] La bandera actual de l'orgull *disca* es basa en el disseny d'Ann Magill, que presenta un feix de línies en diagonal de color vermell, verd, daurat, blanc i blau, que representen els diferents tipus de discapacitat: sensorial, física, cognitiva, psíquica i les no diagnosticades. El fons negre representa les víctimes de la violència capacitista (el capacitisme és la tendència a considerar les persones sense discapacitat com a norma social i a obligar les persones amb discapacitat a adaptar-se a aquesta norma), i la forma diagonal simbolitza les barreres amb les quals es troben les persones amb discapacitat.

[PLAFÓ 7]

HISTÒRIA DE L'ACCESSIBILITAT A LES ARTS ESCÈNIQUES

L'accessibilitat ha existit **des dels inicis de la humanitat**: sempre hi ha hagut barreres que han impedit o dificultat la participació d'algunes persones en certs àmbits de la vida i maneres de superar-les.

Tot i això, l'accessibilitat a les arts escèniques com la coneixem avui en dia comença a desenvolupar-se als anys 80 del segle passat. El 1983, la Canadian Opera Company introdueix sobretítols per l'òpera *Elektra* de Richard Strauss a Toronto, amb un sistema de diapositives que donaria pas després al sistema de subtítols en un panell de llums LED creat el 1984.

El primer servei pensat expressament per a persones amb discapacitat, tanmateix, és l'audiodescripció (AD): una descripció verbal dels elements visuals d'una funció dirigida a persones cegues o amb baixa visió, que va començar a practicar-se als anys 90.

A Catalunya i Espanya, l'òpera va començar a oferir-se amb audiodescripció la temporada 2004-2005 del Liceu, i uns anys més tard, la temporada 2015-2016, al Teatro Real madrileny. L'AD ha continuat desenvolupant-se fins a la situació actual, en la qual la major part dels grans teatres l'ofereixen a gairebé totes les produccions que representen.

En les últimes dècades els teatres han implementat **nous serveis d'accessibilitat** com les funcions amb interpretació en llengua de signes o les sessions relaxades. També compten amb programes d'obertura al públic juvenil, programes socials, i programes específics per l'accessibilitat cognitiva, física i sensorial.

[Peu d'imatge 1] Un espectador sosté un receptor d'audiodescripció durant el Festival Simbiòtic de 2021, a La Villarroel.

Fotografia gentilesa de We Act.

[Peu d'imatge 2] El Liceu compta amb pantalles de TFT d'imatge i subtítols que permeten seguir la funció des dels seients amb visió parcial o nul·la.

Fotografia d'Antoni Bofill, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 3] La primera òpera que va presentar-se amb sobretítols al món va ser la producció d'*Elektra* de Richard Strauss de la Canadian Opera Company, el 1983.

Fotografia de Robert C. Ragsdael, gentilesa de la Canadian Opera Company.

[Peu d'imatge 4] Un sobretítol anuncia les mesures d'accessibilitat en una funció de *Mitja taronja*, de La Canina i Tantarantana.

Fotografia d'Alexandra García Delgado, gentilesa del Tantarantana.

[PLAFÓ 8]

EL LICEU

El Gran Teatre del Liceu és un espai escènic **pioner a incloure serveis d'accessibilitat de forma sistemàtica** en les seves funcions. El 1988 va introduir els sobretítols, a sobre de l'escenari, amb l'òpera *Don Carlo* de Giuseppe Verdi; i l'any 2000, les pantalles individuals on llegir els subtítols en diversos idiomes.

Les temporades de 2004 a 2007 són les primeres on es va oferir audiodescripció a través de les pantalles de TFT situades en algunes butaques de poca o nul·la visió. A partir de 2007, el Liceu va començar una col·laboració amb el grup de recerca TransMedia Catalonia per oferir la sessió d'audiodescripció de cada títol escenificat.

[Peu d'imatge 1] A les darreres temporades del Gran Teatre del Liceu, Víctor García Melero ha assumit l'audiodescripció.

Fotografia d'Antoni Bofill, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 2] Actualment, el servei d'audiodescripció del Liceu compta amb: una audiointroducció un quart d'hora abans de l'inici de la funció; i l'audiodescripció simultània i en directe durant la representació.

Fotografia de Sergi Panizo, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 3] El Liceu disposa d'altres serveis i dispositius d'accessibilitat com és el cas de les guies d'anticipació, tant del Teatre com dels espectacles de la programació familiar del Petit Liceu.

Fotografia de Sergi Panizo, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[PLAFÓ 9]

AUDIODESCRIPCIÓ

L'audiodescripció (AD) consisteix en un comentari verbal que conté la informació visual per a aquelles persones que no poden percebre-la per elles mateixes. Es tracta d'una **traducció d'imatges en paraules** que pot incloure, a més, elements sonors que són difícils de comprendre. L'AD per a les arts escèniques adopta dues formes principals.

Parlem d'AD en directe quan aquesta **es locuta en temps real**. Aquesta locució pot ser preparada, a partir d'un guió creat prèviament amb ajuda de la gravació de la funció, l'assistència a assajos generals i l'accés a materials informatius sobre l'obra, o pot ser totalment en directe, com és el cas de les cerimònies de premis.

D'altra banda, en l'AD en semidirecte els fragments d'AD **s'enregistren amb veu humana o sintètica** i es disparen el dia de la funció. Actualment, s'està experimentant amb noves tecnologies que puguin emetre l'AD enregistrada a partir de reconeixement de veu.

[Peu d'imatge 1] Avui dia, la majoria de les sales i teatres de Barcelona ofereixen audiodescripcions dels seus espectacles. En imatge, Carme Guillamon audiodescriu una funció de *Mitja taronja*, de Sílvia Navarro.

Fotografia d'Alexandra García Delgado, gentilesa del Tantarantana.

[Peu d'imatge 2] Dispositius per sentir l'audiodescripció d'una funció al Teatre Nacional de Catalunya, en col·laboració amb Teatre Accessible.

Fotografia de David Ruano, gentilesa del Teatre Nacional de Catalunya.

[Peu d'imatge 3] Audiodescripció en directe d'una funció de *Classe*, de Sixto Paz, a La Villarroel, dins el Festival Simbiòtic 2021.

Fotografia gentilesa de We Act.

[Peu d'imatge 4] Públic de la 19a Bienal de Teatro ONCE, celebrada el maig de 2025 a la Comunitat de Madrid. La Bienal reuneix companyies de teatre formades per intèrprets cecs i amb discapacitat visual.

Fotografia gentilesa d'ONCE.

[PLAFÓ 10]

VISITA TÀCTIL

En una visita tàctil (o *touch tour*, en anglès), les persones cegues o amb baixa visió poden **tocar els elements de vestuari, els objectes d'attrezzo o passejar per l'escenari**, abans d'una funció, per situar millor les accions que se succeiran després. És una visita guiada que es fa abans de la funció i que **es complementa sovint amb una audiointroducció**: una breu explicació de l'obra, l'escenografia i els personatges.

[Peu d'imatge 1] La visita tàctil, prèvia a la funció, permet conèixer millor elements relacionats amb la direcció d'escena de les òperes amb l'accés als serveis de sastreria i caracterització.

Fotografies de Sergi Panizo, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 2] Maqueta de l'escenari durant una visita tàctil de *La meva violència*, espectacle produït per H.I.I.I.T. i Tantarantana, dins del Festival Simbiòtic 2021.

Fotografia gentilesa de We Act.

[Peu d'imatge 3] Visita tàctil prèvia a una funció de *La casa del dolor*, de Víctor Sánchez Rodríguez.

Fotografia de Maria Espada, gentilesa del Teatre Nacional de Catalunya.

[Peu d'imatge 4] El públic cec o amb baixa visió descobreix elements tècnics de l'escena de la mà dels tècnics del TNC. Visita tàctil de *Terra baixa (Reconstrucció d'un crim)*, d'Àngel Guimerà, versió de Pablo Ley.

Fotografia de Maria Espada, gentilesa del Teatre Nacional de Catalunya.

[PLAFÓ 11]

SUBTITULACIÓ I SOBRETITULACIÓ

La subtitulació és la **transferència dels elements orals i sonors d'una posada en escena a text escrit**, bé per traduir la funció a una altra llengua, bé per a persones que no poden accedir als recursos auditius. Per a les persones sordes o amb hipoacúsia, també es descriuen els components sonors, com la música, els sorolls i les rialles, mantenint sempre la sincronia amb l'acció escènica.

En funció d'on es col·loca aquest text parlem de **subtítols** (a la part inferior de l'espai escènic) o de **sobretítols** (a la part superior). Aquests segueixen una sèrie de convencions tècniques i lingüístiques que n'afavoreixen la lectura.

[Peu d'imatge 1] Sobretítols en una funció de *Treballs forçats*, un espectacle de la companyia Ça Marche, en llengua de signes catalana (LSC) i castellà oral, que qüestiona les dinàmiques del llenguatge i la seva relació amb el cos.

Fotografia de Roc Pont, gentilesa del Teatre Lliure.

[Peu d'imatge 2] La sincronia entre els subtítols i l'avenç de l'acció escènica és essencial per comprendre una obra. Per això, a les arts en viu els subtítols es llancen preferiblement en directe.

Fotografia gentilesa d'Aptent.

[Peu d'imatge 3] La sincronia entre els subtítols i l'avenç de l'acció escènica és essencial per comprendre una obra. Per això, a les arts en viu els subtítols es llancen preferiblement en directe.

Fotografia gentilesa d'Aptent.

[PLAFÓ 12]

INTERPRETACIÓ EN LLENGÜES DE SIGNES

Les llengües de signes són **llengües naturals, visuals i gestuals** que fan servir les persones signants d'una comunitat sorda per comunicar-se. Com passa amb les llengües orals, existeixen moltes llengües de signes. La interpretació en llengua de signes és l'adaptació del **contingut verbal oral** al **contingut visogestual**.

Aquesta tasca la duen a terme habitualment les i els intèrprets, que coneixen tant la llengua oral com la llengua de signes. Per exemple, del castellà o català a la llengua de signes catalana.

[Peu d'imatge 1] Javier Díez i Patricia Ruiz interpreten en llengua de signes catalana una funció de *Mitja taronja*, de La Canina i Tantarantana.

Fotografia d'Alexandra García Delgado, gentilesa del Tantarantana.

[Peu d'imatge 2] Les mans signants de tres intèrprets rodegen l'actor Pau Vinyals a *Suite TOC núm 6*, un espectacle en què la llengua de signes catalana està integrada com un llenguatge escènic més.

Fotografies gentilesa de Les Impuxibles.

[Peu d'imatge 3] *Helen Keller, a muller marabilla?*, de la companyia gallega Chévere, és un espectacle bilingüe en llengua de signes castellana i parlat, en castellà o gallec (segons la funció).

Fotografia de Sabela Eiriz, gentilesa del Teatre Lliure.

[Peu d'imatge 4] Alguna vegada, un actor o actriu fa servir la llengua de signes i se n'interpreta el contingut a la llengua oral. A la imatge, les actrius i actors de veu interpreten la versió en llengua de signes de *Los diez negritos*, d'Agatha Christie, adaptació i direcció d'Alicia Sort. Deu actrius i actors sords i cinc intèrprets van presentar aquesta versió dual l'any 2017.

Fotografia de Xavi Álvarez, gentilesa de Berta Frigola.

[PLAFÓ 13]

LLENGUA DE SIGNES CATALANA

La llengua de signes catalana (LSC) és la llengua que es fa servir a la comunitat signant de Catalunya. Els seus orígens es remunten al segle XIX, com a mínim. Tanmateix, la LSC no va obtenir el **reconeixement oficial** de la Generalitat de Catalunya fins al 1994. L'Institut d'Estudis Catalans (IEC) es va convertir en l'autoritat normativa el 2010 amb l'aprovació de la Llei de llengua de signes catalana.

[Peu d'imatge 1] Berta Frigola és una artista sorda signant. Ha actuat en obres de teatre com *El malalt imaginari*, *Los diez negritos* o *La tríada*, en imatge. Com a actriu-intèrpret, ha participat també en les obres *Harakiri* i *Caramel* de Les Impuxibles.

Fotografia gentilesa de Berta Frigola.

[Peu d'imatge 2] Des de fa més de quaranta anys, Cerecutor organitza la Biennal, una trobada internacional de teatre i cinema en llengua de signes. La XVIII Biennal (2024) va presentar *3 en 1*, de Madona Poladishvili.

Fotografia d'Edgar Murillo, gentilesa de Cerecutor.

[Peu d'imatge 3] Durant els anys quaranta del segle XX, la delegació de Barcelona d'Acció Catòlica Nacional de Sordmuts, avui el Centre Recreatiu i Cultural de persones sordes (Cerecutor), oferia obres de teatre en llengua de signes catalana cada cap de setmana. En les imatges, una representació de l'any 1947.

Fotografies gentilesa de Cerecutor.

[PLAFÓ 14]

LLENGUATGE FÀCIL D'ENTENDRE

La lectura fàcil i el llenguatge planer són dos enfocaments que pretenen facilitar la comprensió de la informació. El primer s'ha centrat tradicionalment en les persones amb discapacitat intel·lectual o dificultats de lectura i, en general, ha inclòs tota mena de continguts. La segona s'ha dirigit al públic en general i té els seus orígens en la interpretació del llenguatge jurídic i administratiu. També s'han abordat la presentació gràfica i els aspectes visuals del disseny de documents, i per això en alguns casos es prefereix parlar de Comunicació Clara i ampliar l'abast del concepte.

En les arts escèniques aquest servei es fa servir sobretot en els programes de mà i altres documents que deriven de l'obra. Recentment, s'estan estudiant formes d'incloure aquesta manera d'escriure als subtítols i a l'AD, per a facilitar la comprensió de tot el públic.

[Peu d'imatge 1] Resum de l'argument de lectura fàcil de *La traviata* de Giuseppe Verdi, direcció de David McVicar.

Document gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 2] Programa de lectura fàcil de *L'herència* de Matthew López, direcció de Josep Maria Mestres.

Document gentilesa del Teatre Lliure.

[PLAFÓ 15]

MOBILITAT REDUÏDA

A Espanya 3,84 milions de persones (el 8,5% de la població total) té una discapacitat, i la discapacitat física **és la majoritària**. A Catalunya, concretament, són gairebé 300.000 les persones amb una discapacitat física o orgànica.

Assegurar l'accessibilitat física en els espais d'arts escèniques és **essencial per a fomentar un entorn inclusiu**. Això significa disposar de seients adaptats —amb cadires desmuntables, plataformes elevades o zones reservades—, zones d'aparcament accessibles i lavabos i serveis adequats. També és important que la senyalització sigui clara, amb lletres grans, colors d'alt contrast i pictogrames per orientar el públic.

[Peu d'imatge 1] Les sales i teatres han de disposar d'espais reservats per a cadires de rodes.

Fotografia de Sergi Panizo, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

[Peu d'imatge 2] Des de la temporada 18/19, la Banda Municipal de Barcelona i Apropa Cultura ofereixen un cicle de concerts matinals, entre setmana, especialment pensats per a gent gran en situació de dependència o vulnerabilitat. A més, des de la temporada 22/23 s'apropen als barris per facilitar l'assistència a persones amb mobilitat reduïda, com en la imatge, a les Cotxeres de Sants, el 12 de gener de 2024.

Fotografia gentilesa d'Apropa Cultura.

SESSIONS RELAXADES

Les sessions relaxades es van introduir als espais escènics per atendre les necessitats de les persones amb dificultats d'interacció social, extrema sensibilitat als estímuls sensorials i aversió a factors imprevisibles que trenquen les rutines. Aquestes sessions estan dissenyades per oferir una **experiència més acollidora i menys estressant** per a aquelles persones que, juntament amb les seves famílies i amistats, podrien patir ansietat i angoixa en situacions socials convencionals.

A més, també s'intenta **evitar el judici per part de la resta del públic** davant comportaments que puguin ser considerats inusuals. Les sessions relaxades tenen lloc en una gran varietat d'espectacles com obres de teatre, peces de dansa o circ, concerts de música i projeccions de cinema. Les característiques d'aquestes sessions poden variar, però generalment inclouen un ambient més tolerant pel que fa al moviment i el soroll durant l'espectacle, amb un personal format per tractar les necessitats del públic, **assegurant un ambient segur i còmode**.

Es fan ajustaments en la il·luminació i els efectes especials, eliminant els flaixos i els llums estroboscòpics per reduir l'impacte sensorial. També es regulen els nivells de so per suavitzar-ne l'impacte. A més, s'ofereixen àrees de relaxació on les persones poden retirar-se si necessiten un descans durant l'espectacle.

[Peu d'imatges 1-2] Les sessions relaxades estan pensades per a un públic molt ampli que inclou persones de l'espectre autista o amb sensibilitats de processament sensorial, públic amb discapacitat intel·lectual, o famílies amb nadons o criatures. Per exemple, la sessió relaxada de *Fantàstic Ramon*, de Clàudia Cedó i Escenaris Especials.

Fotografies gentilesa del Teatre Lliure.

[PLAFÓ 17]

[Peu d'imatge] Públic aplaudint durant el Festival Simbiòtic de 2018, celebrat al Teatre Lliure.

Fotografia gentilesa de We Act.

[PLAFÓ 18]

NOVES TECNOLOGIES I ACCESSIBILITAT

Les tecnologies digitals són protagonistes de les societats contemporànies. Els serveis d'accessibilitat per a les arts escèniques han anat incloent **nous sistemes per incrementar la disponibilitat i l'autonomia** de les persones usuàries. Per exemple, els serveis d'accessibilitat han passat a formar part dels telèfons intel·ligents en forma d'aplicacions que reproduïxen les audiodescripcions o projecten els subtítols.

Els serveis d'accessibilitat també han avançat amb els **nous formats de les arts escèniques**, com poden ser les experiències immersives, amb dissenys sonors en 360 graus, o la realitat augmentada, que permet experiències multisensorials i en primera persona.

L'arribada de la intel·ligència artificial generativa obre un nou món de possibilitats que permet la **personalització i adaptabilitat** dels serveis convencionals als usuaris i usuàries.

[Peu d'imatge 1] COPLA és una plataforma d'accessibilitat a la comunicació desenvolupada per l'empresa de tecnologia i accessibilitat Aptent.

Fotografia gentilesa d'Aptent.

[Peu d'imatge 2] La recerca en l'àmbit d'accessibilitat continua. En Miquel, un usuari de Som Fundació, participa en el projecte d'innovació WEL (*Del text escrit al text oral en lectura fàcil: audiofàcils en visites culturals i videojocs*) del grup de recerca TransMedia Catalonia.

Fotografia gentilesa de TransMedia Catalonia.

[Peu d'imatge 3] El Gran Teatre del Liceu utilitza l'app LiveVoice per oferir el servei d'audiodescripció, a tots els espectadors, en una funció de cada títol escenificat.

Fotografia de Sergi Panizo, gentilesa del Gran Teatre del Liceu.

ARTS ESCÈNIQUES PRODUÏDES PER PERSONES AMB DISCAPACITAT

Moltes persones amb discapacitat s'han socialitzat en un **entorn cultural dominant que contempla l'ideal de la no-discapacitat**. Com a resultat, pot existir certa reticència a una identitat discapacitada o a alinear-se amb l'orgull de la discapacitat. Malgrat aquestes preocupacions, les últimes dècades han estat testimonis del naixement d'un moviment cultural i artístic de la discapacitat. Les arts provinents de persones amb discapacitat plantegen **un desafiament significatiu als supòsits convencionals sobre l'experiència de la discapacitat** i a la normativitat pressuposada del cos humà.

Tot i que el número és ínfim en comparació amb la producció escènica total del nostre territori, en els últims anys hem vist més representació a escena amb actors i actrius amb discapacitat i narratives que hi giren al voltant.

Aquestes experiències són **encara molt esporàdiques** i normalment no inclouen persones amb discapacitat a la direcció o en els equips creatius. Per això, cal continuar fent esforços perquè aquestes veus se sentin i arribin a tots els espais escènics. Posar la discapacitat al centre de l'escena promou la visibilitat, la representació i el respecte social, i **lluita contra la discriminació**.

[Peu d'imatge 1] *Fantàstic Ramon* (2025) és una comèdia amb tocs fantàstics de Clàudia Cedó. Un espectacle d'Escenaris Especials, un projecte que treballa perquè a l'escenari s'hi vegi reflectida la diversitat real que existeix a la nostra societat.

Fotografia de Marta Mas, gentilesa del Teatre Lliure.

[Peu d'imatge 2] *Mare de sucre* (2021) reflexiona sobre el tracte que estem donant com a societat a les persones amb discapacitat. Amb text de Clàudia Cedó, és un espectacle d'Escenaris Especials.

Fotografia de May Zircus, gentilesa del Teatre Nacional de Catalunya.

[Peu d'imatge 3] *Órdago a la grande* és una peça de creació col·lectiva produïda per We Act, i dirigida per Vero Cendoya i Arantza López, que neix de l'aprenentatge de sis actrius amb i sense discapacitat. L'obra es va produir durant el Festival Simbiòtic de l'any 2019 i va ser estrenada al Teatre Nacional de Catalunya.

Fotografia gentilesa de We Act.

[Peu d'imatge 4] *Trencats* (2023) és un espectacle de Liant la Troca, un col·lectiu format per persones amb diferents capacitats. Provenents de diferents àmbits socials, els

integrants coincideixen en la necessitat d'expressar-se mitjançant l'art i el moviment. Dirigida per Jordi Cortés i Glòria José.

Fotografia de Jordi Prades, gentilesa de Liant la Troca.

[Peu d'imatge 5] El públic aplaudeix a la XVIII Biennial de Cerecutor (2024), una trobada cultural de teatre i cinema en llengua de signes.

Fotografia d'Edgar Murillo, gentilesa de Cerecutor

[Peu d'imatge 6] *Lectura fàcil* (2022) és una versió lliure de la novel·la homònima de Cristina Morales, amb dramaturgia i direcció d'Alberto San Juan. L'obra retrata quatre dones amb discapacitat intel·lectual davant del sistema.

Fotografia de Luz Soria, gentilesa del Teatre Lliure.

[PLAFÓ 20]

INICIATIVES

En els últims anys, l'accessibilitat a les arts escèniques ha anat guanyant importància. Gràcies al desenvolupament d'una consciència social que busca una cultura per a tothom i un seguit de reformes en la legislació, les arts en viu són cada vegada més accessibles. Tanmateix, en molts casos l'accessibilitat roman un afegit a la proposta escènica. Per aquest motiu, diverses iniciatives han pres cos per **posar al centre de les platees i els escenaris la discapacitat, l'accessibilitat i la inclusió**.

[Peu d'imatge 1] **Apropa Cultura** és una xarxa de programadores culturals i entitats socials que busca obrir les portes de la cultura a tothom. Neix l'any 2006 a L'Auditori de Barcelona i avui ja es troba a totes les províncies catalanes, Mallorca, Menorca, Gipuzkoa, Bizkaia, i Madrid. En la imatge, usuàries d'Apropa Cultura gaudeixen d'un espectacle al Teatre Kursaal de Manresa.

Fotografia gentilesa d'Apropa Cultura.

[Peu d'imatge 2] **We Act** és una associació sense ànim de lucre que defensa les arts escèniques com un mitjà directe per desafiar i qüestionar la discriminació envers les persones amb discapacitats sensorials o físiques. La seva presentació i primera acció va ser el Festival Simbiòtic 2016, un festival d'arts escèniques accessibles per a tothom que ha tingut cinc edicions. En la imatge, funció accessible dins el festival de *La nena dels pardals*, de Teatre al detall, al Teatre Lliure.

Fotografia gentilesa de We Act.

[Peu d'imatge 3] **Liant la Troca** és un col·lectiu de dansa creat l'any 2010 que, a través de l'art i el moviment, promou la inclusió, l'accessibilitat i l'expressió sense barreres.

Fotografia de Jordi Mañosa, gentilesa de Liant la Troca.

[Peu d'imatge 4] **Escenaris Especials** creu que les ficcions han de representar la diversitat per generar nous referents on emmirallar-se, construint un espai i una teatralitat protagonitzada per col·lectius que usualment no poden ser-ne partícips. La seva última obra és *Fantàstic Ramon*, estrenada al Teatre Lliure l'abril de 2025.

Fotografia de Marta Mas, gentilesa del Teatre Lliure.

[Peu d'imatge 5] **L'Altre Festival Internacional d'Arts Escèniques i Salut Mental** busca ser un món habitat per les arts escèniques ple de diversitat, sense etiquetes i accessible per a tothom.

Fotografia gentilesa de L'Altre Festival.

[PLAFÓ 21]

ELS DRETS CULTURALS I LA DIMENSIÓ SOCIAL

L'accessibilitat també té una dimensió social que va **més enllà de les discapacitats físiques o sensorials**. Dins dels drets humans trobem els drets culturals: la garantia d'accés, recursos i possibilitats per participar i contribuir a la cultura, tant des del consum, com des de la pràctica, o la presa de decisions que orienten les polítiques i accions culturals. Seguint els textos normatius de referència, els eixos fonamentals dels drets culturals són: la llibertat de creació i expressió; el reconeixement i protecció dels interessos morals i materials; i el dret d'accés i participació.

És per això que diferents organismes internacionals insten les institucions culturals dels tres sectors —públic, privat i civil— a comprometre's amb **el desenvolupament humà i vetllar pels drets i l'equitat culturals**, en particular per les persones més desfavorides per motiu de la seva situació social o la pertinença a una minoria.

IT Acció Social i Comunitària és l'àrea transversal de l'Institut del Teatre que té per objecte promoure, assessorar i impulsar l'estudi, la reflexió, l'anàlisi i la pràctica de projectes i processos que fan interaccionar les arts en viu, la mediació artística i l'acció social i comunitària.

[Peu d'imatge 1] Alumnat del Conservatori Professional de Dansa col·labora amb pacients de l'Institut Gutmann per crear una peça artística conjunta, amb el suport del Teatre Arnau Itinerant.

Fotografia gentilesa d'IT Acció Social i Comunitària.

[Peu d'imatge 2] *Vestíbul Errant*, de Maria Ferrer, és un espai de trobada i convergència entre col·lectius que busca generar un diàleg intergeneracional i multidimensional. En la imatge, un laboratori-assaig, on el moviment i la dansa són espais de trobada, acollida i reflexió. Premi IT Acció Social i Comunitària 2024.

Fotografia gentilesa d'IT Acció Social i Comunitària.

[PLAFÓ 22]

[Peu d'imatge] *Cos caníbal. Cicatrius en rebel·lió* és un projecte d'Esther Planas. Un espectacle de dansa-teatre on la comunitat ficciona el real per fer un crit contra la violència estètica. La dramatúrgia neix d'entrevistes, textos i laboratoris creatius, com en la imatge, amb dones d'edats i realitats socioculturals diverses. Premi IT Acció Social i Comunitària 2023.

Fotografia gentilesa d'IT Acció Social i Comunitària.

EL FUTUR DE L'ACCESSIBILITAT

Les iniciatives d'accessibilitat que es proposen aquí han tingut un gran valor per a les persones amb discapacitat. Tot i això, estem lluny encara del principi de l'**accessibilitat ex ante**, és a dir, de la incorporació de l'accessibilitat des de la concepció del projecte artístic. Implicar totes les parts interessades en l'accessibilitat, com les persones usuàries o els creadors i creadores de productes culturals, significa fer un pas endavant cap a una major disponibilitat i qualitat.

Les noves propostes d'accessibilitat busquen **desfer-se de la rigidesa** i objectivitat amb la qual ha estat caracteritzada. Arran dels darrers debats al voltant de la identitat i la representació, han sorgit qüestions que van més enllà del que s'entén estrictament com la prestació de serveis d'accessibilitat. Sota aquesta mirada, l'accessibilitat s'entén com a procés creatiu i se'n posa en relleu el component social i cultural, l'agència medidora dels i les professionals, i la importància de la representació ètica dels personatges i de les narratives que es posen en escena.

Fer els processos d'accessibilitat **més inclusius, participatius i ètics**, incloent-hi un bon ús dels nous avenços tecnològics, marcarà el futur d'aquests serveis, que a poc a poc **surten de la discapacitat** per arribar a tota mena de públics, amb propostes innovadores i cada cop més eficients.

CRÈDITS

Guió i documentació:

Gonzalo Iturregui Gallardo

Il·lustracions:

Chamo San

Audiodescripció

d'imatges i audiovisual:

Narratio

Audiovisual:

Roger Aran

Disseny:

Sergi Naches

Coordinació:

Laura Ars | MAE

Agraïments:

ACPA – Associació Catalana per la Promoció de l'Accessibilitat

Apropa Cultura

Aptent Soluciones

Associació We Act

Berta Frigola

Canadian Opera Company

Carme Guillamon

Cercle d'Artistes Sords Units (ASU)

Cerecutor

Claudia Cedó

Edgar Murillo

Escenaris Especials

Fetes a Mans

Gran Teatre del Liceu

Gunta Dreifelds

IT Acció Social i Comunitària

Kaótica Libros

L'Altre Festival

Les Impuxibles

Liant la Troca

Miquel Mas Fiol

Narratio

ONCE -Organización Nacional de Ciegos Españoles

Som Fundació

Tantarantana

Teatre Lliure

Teatre Nacional de Catalunya

TransMedia Catalonia